

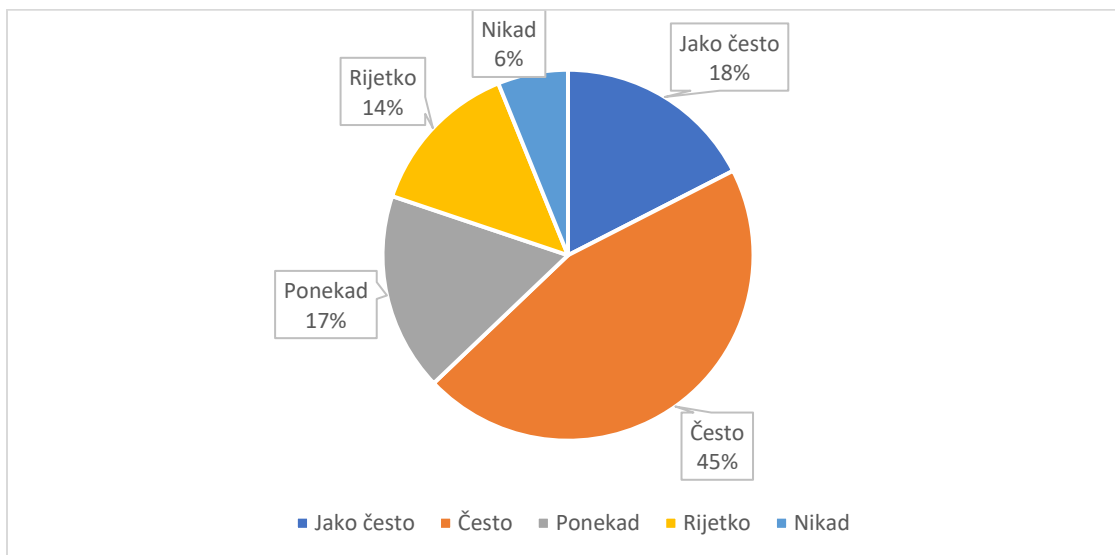
GRAFIČKI PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA ODNOSA MLADIH PREMA MULTIKULTURALNOJ BOSNI I HERCEGOVINI

Istraživanje “Odnosa mladih prema multikulturalnoj Bosni i Hercegovini” sprovedeno je u sklopu projekta “Gradimo mostove – rušimo zidove”, kojeg realizuje Mreža savjeta/vijeća učenika u Bosni i Hercegovini. Cilj istraživanja bio je da se analiziraju stavovi srednjoškolaca o multikulturalnosti u BiH, njenoj ulozi u društvu i doprinosu budućem razvoju zemlje. Važno je naglasiti da je anketiranje bilo anonimno jer se pretežno radilo sa maloljetničkom skupinom ispitanika.

Uzorak od **17.306** ispitanika (srednjoškolaca) čini ovo istraživanje jednim od reprezentativnijih istraživanja kojeg je organizacija mreSVUBIH realizovala s ciljem percepcije multikulturalnosti među srednjoškolcima u Bosni i Hercegovini.

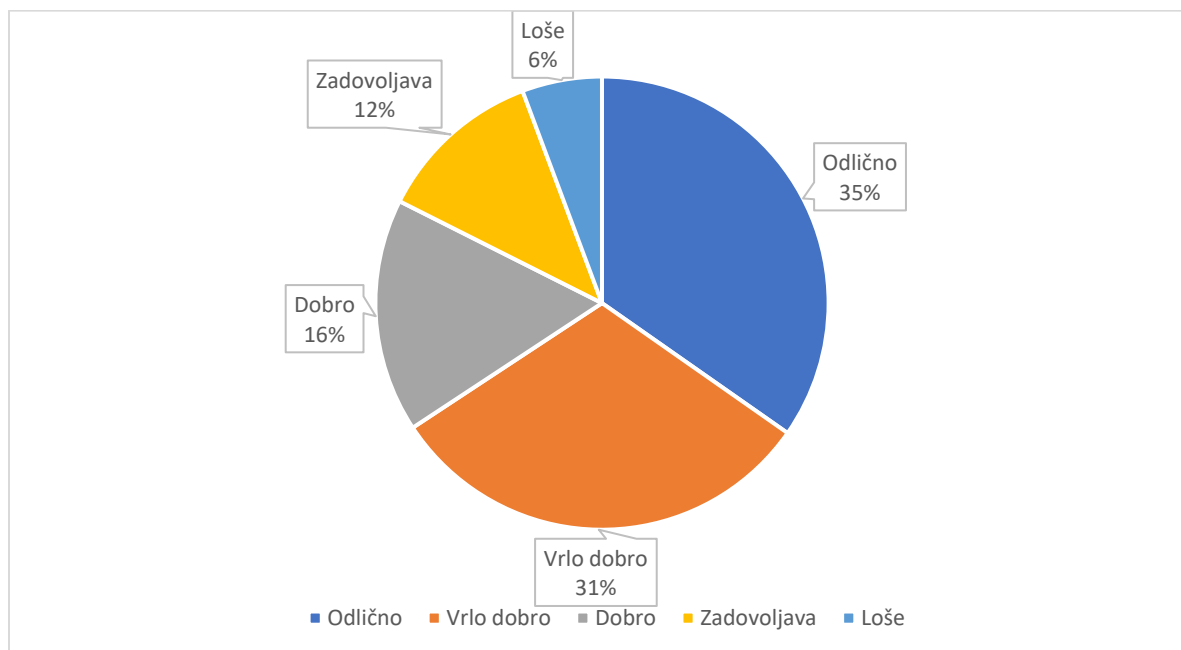
PRIKAZ REZULTATA KROZ GRAFIKONE

1. Koliko često komunicirate ili interagirate s osobama različitih nacionalnosti ili etničkih grupa u Bosni i Hercegovini?

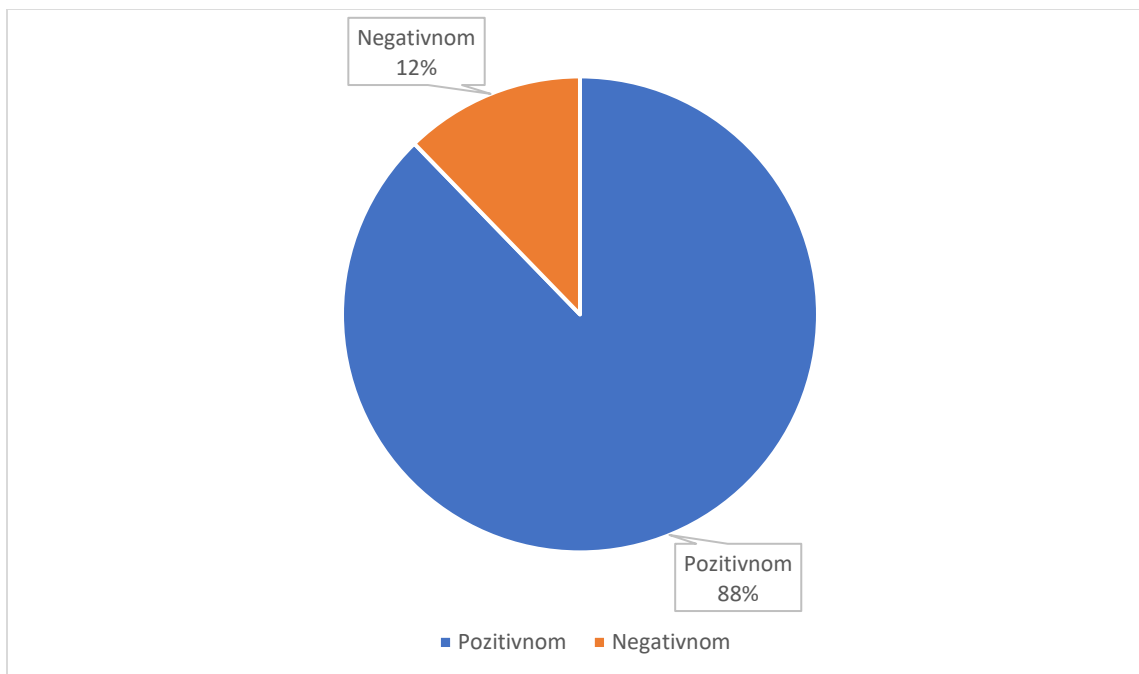

2. Kako biste ocijenili vaše razumijevanje različitih kultura prisutnih u Bosni i Hercegovini?

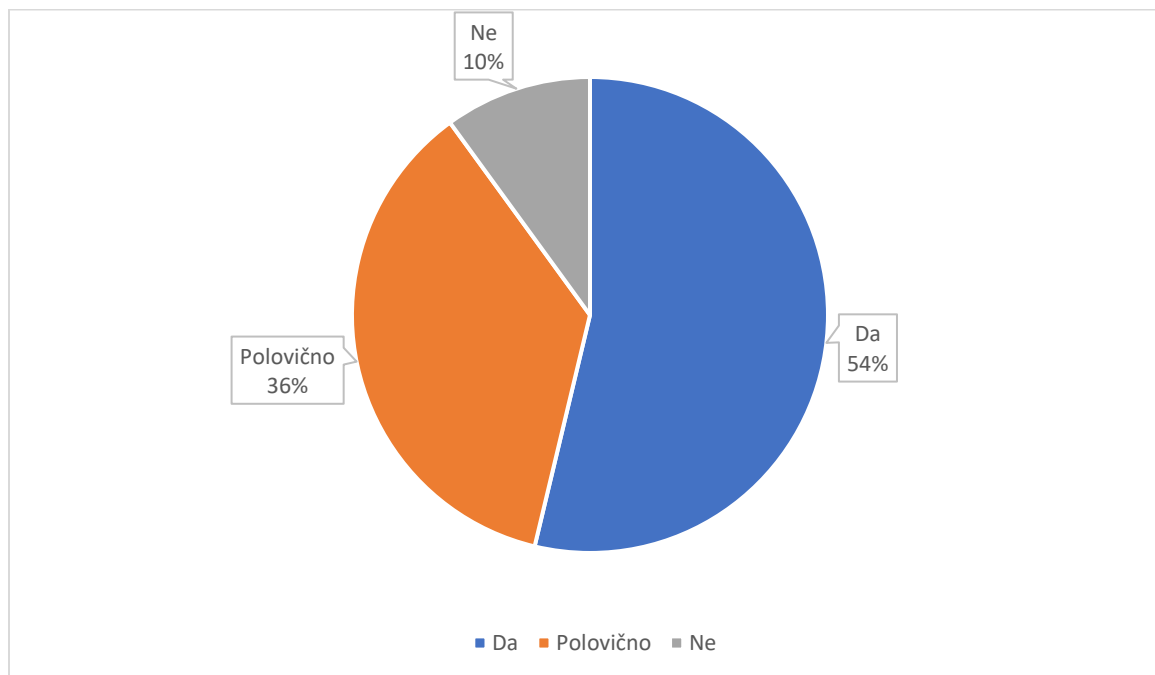

3. Smatrate li multikulturalnost Bosne i Hercegovine pozitivnom ili negativnom pojavom?

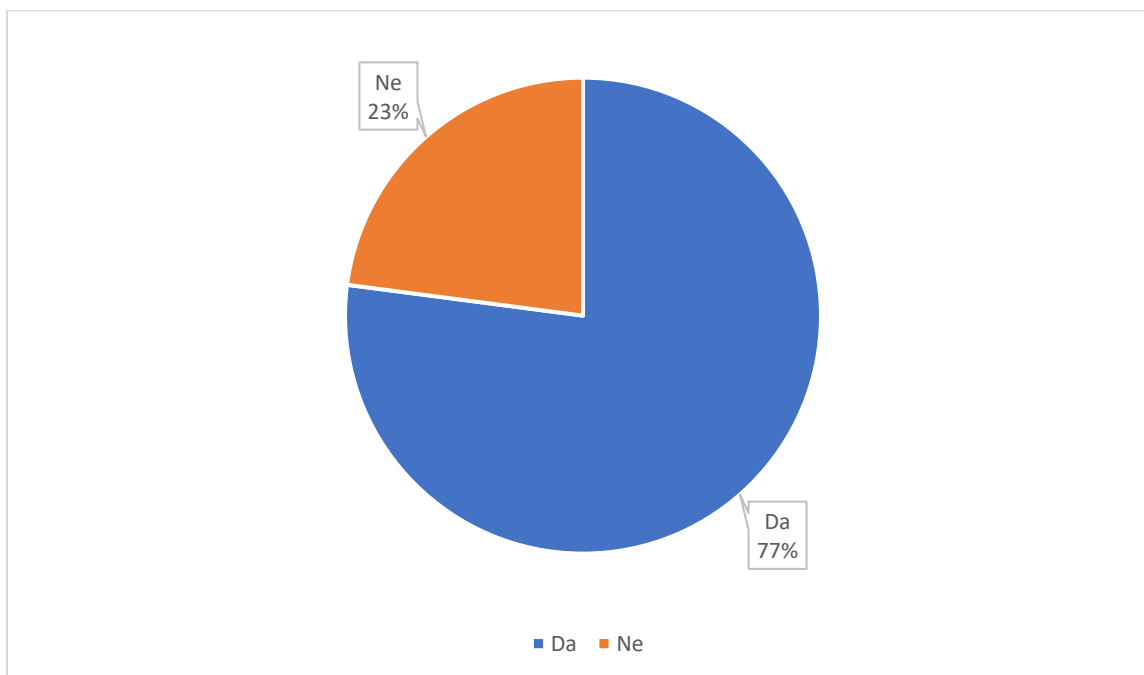

4. Jeste li svjesni različitih tradicija, običaja i jezika prisutnih u Bosni i Hercegovini?

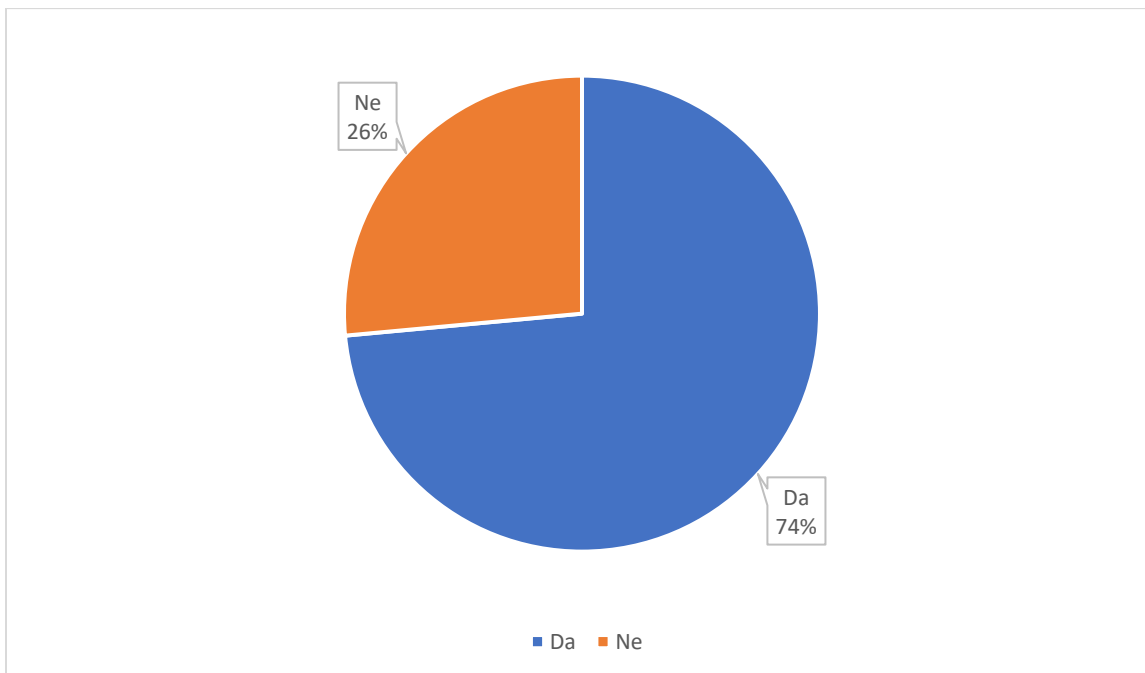

5. Imate li prijatelje ili poznanike iz različitih etničkih grupa?

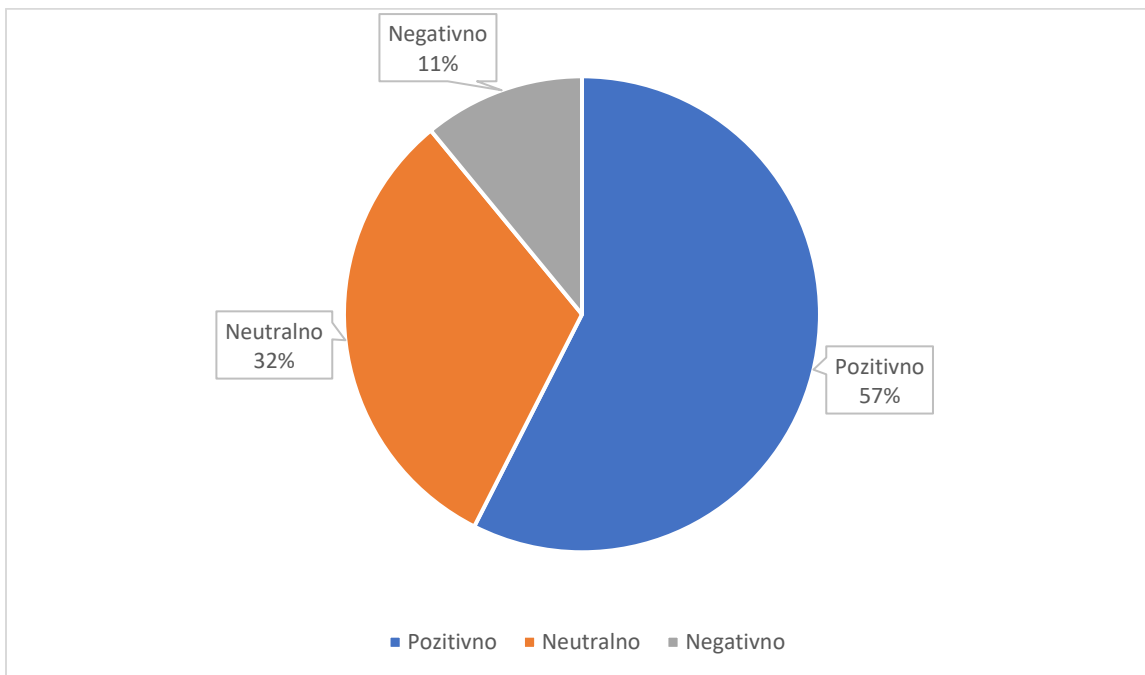

6. Smatrate li da mladi u Bosni i Hercegovini imaju prilike za međuetničko druženje i razmjenu iskustava?

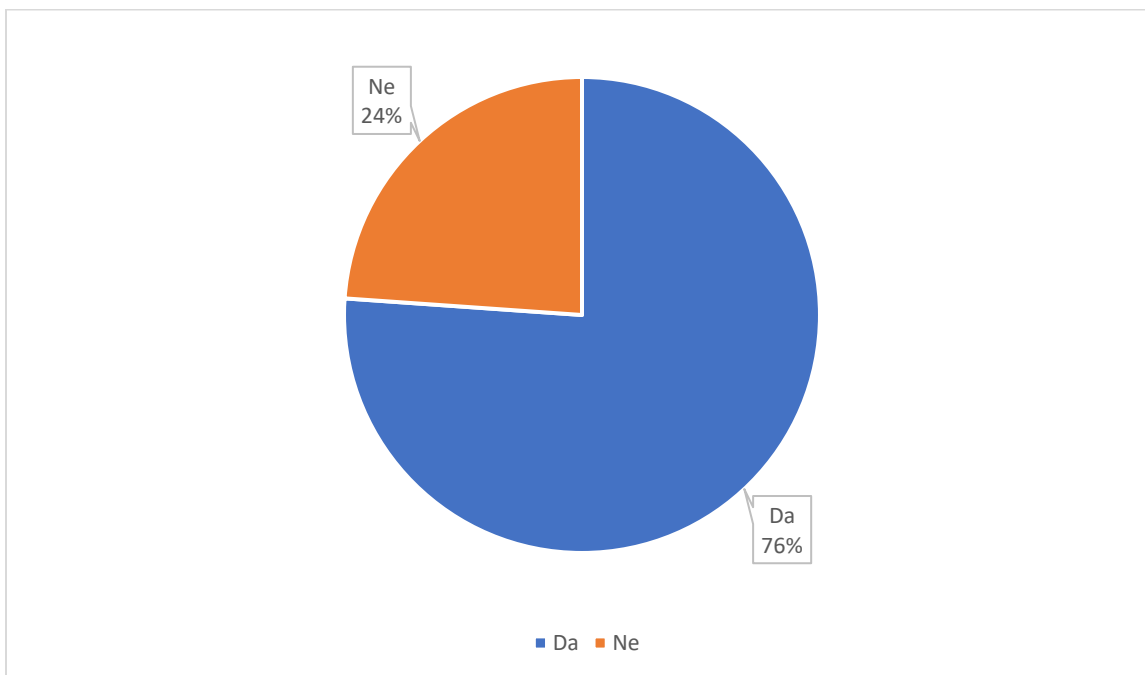

7. Kako biste opisali svoj stav prema promociji multikulturalizma u društvu?

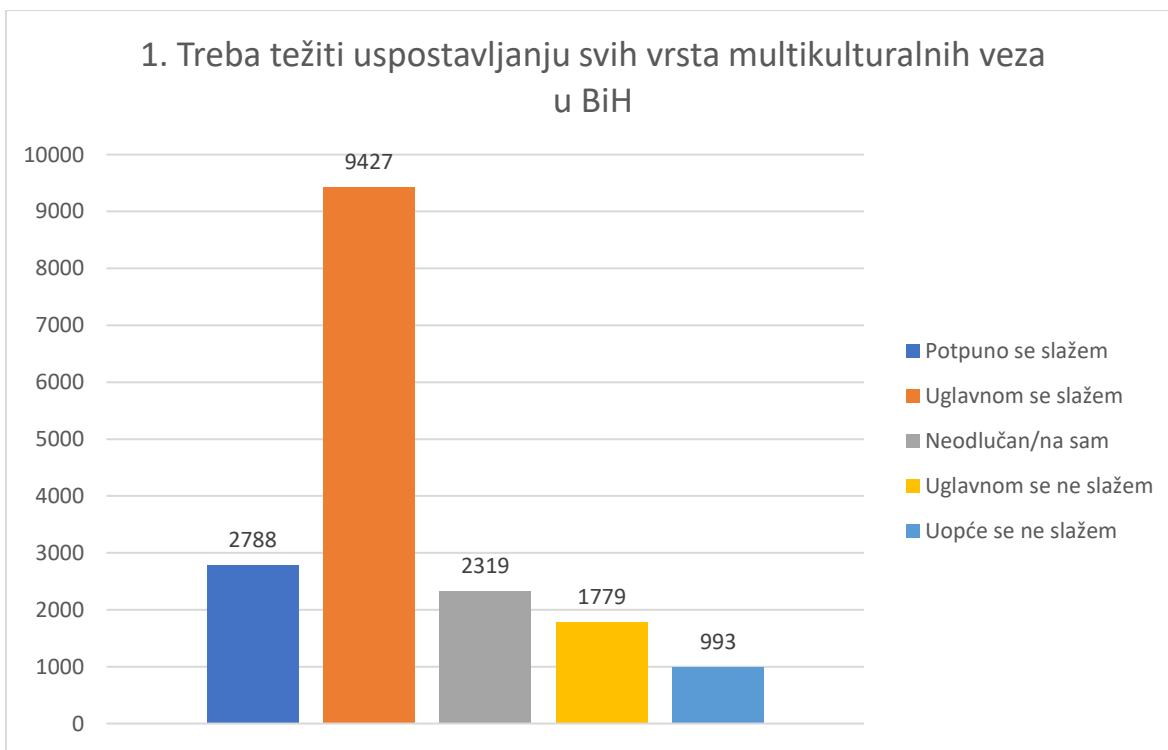

8. Smatrate li da multikulturalnost doprinosi boljem budućem razvoju Bosne i Hercegovine?

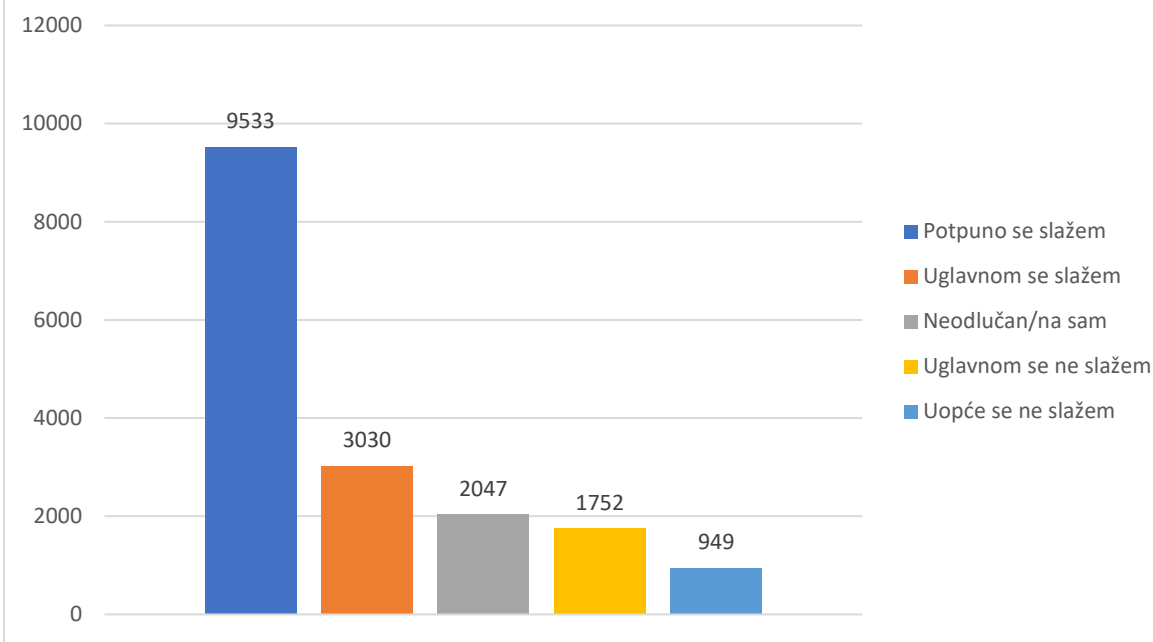

9. Da li se i u kojoj mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama? (Svaka tvrdnja posebno označena)

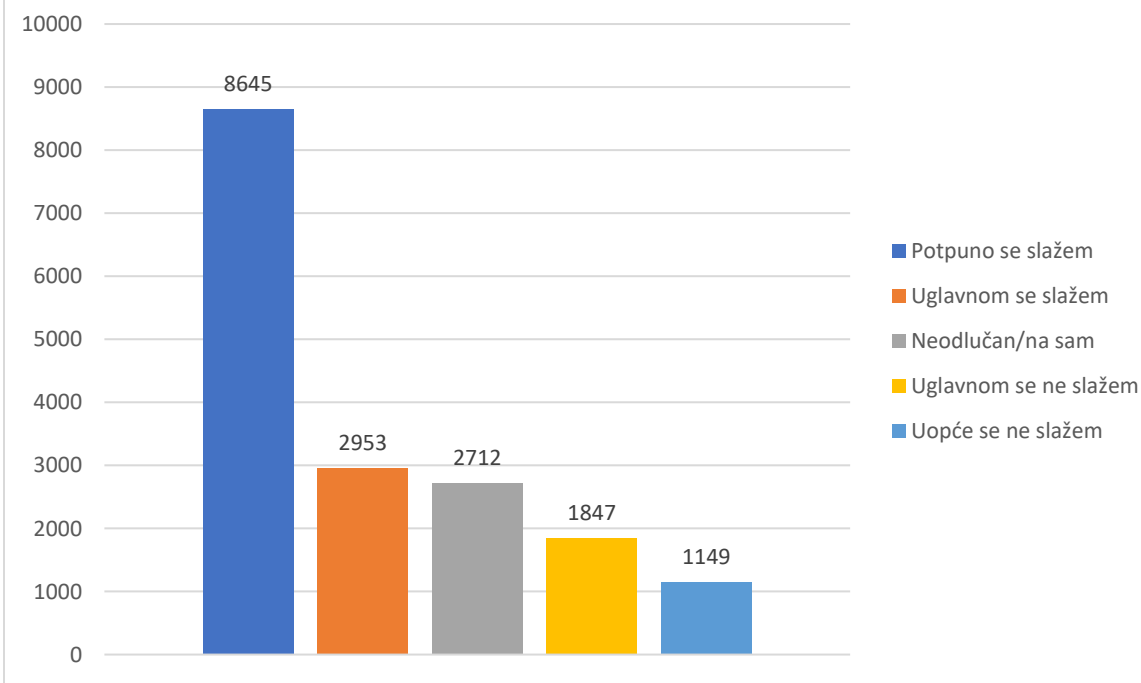

2. Neophodno je da razumijemo kulturu drugih naroda u BiH radi bolje budućnosti

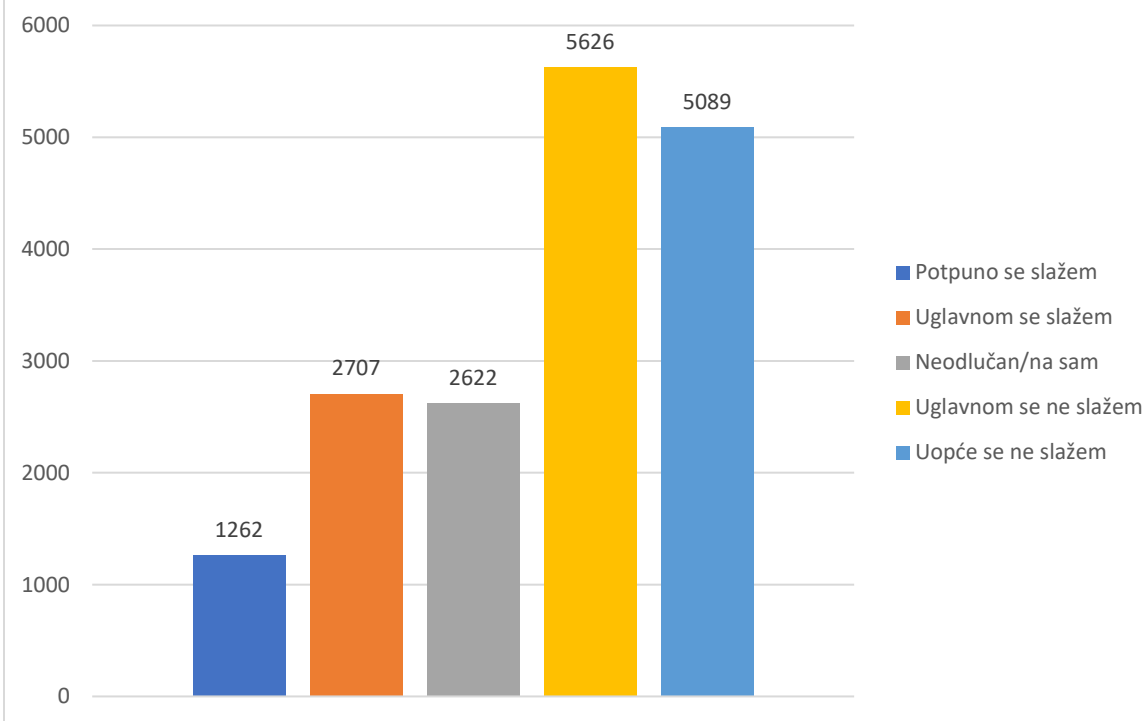

3. Bez opraštanja svi ćemo ostati dio prošlosti

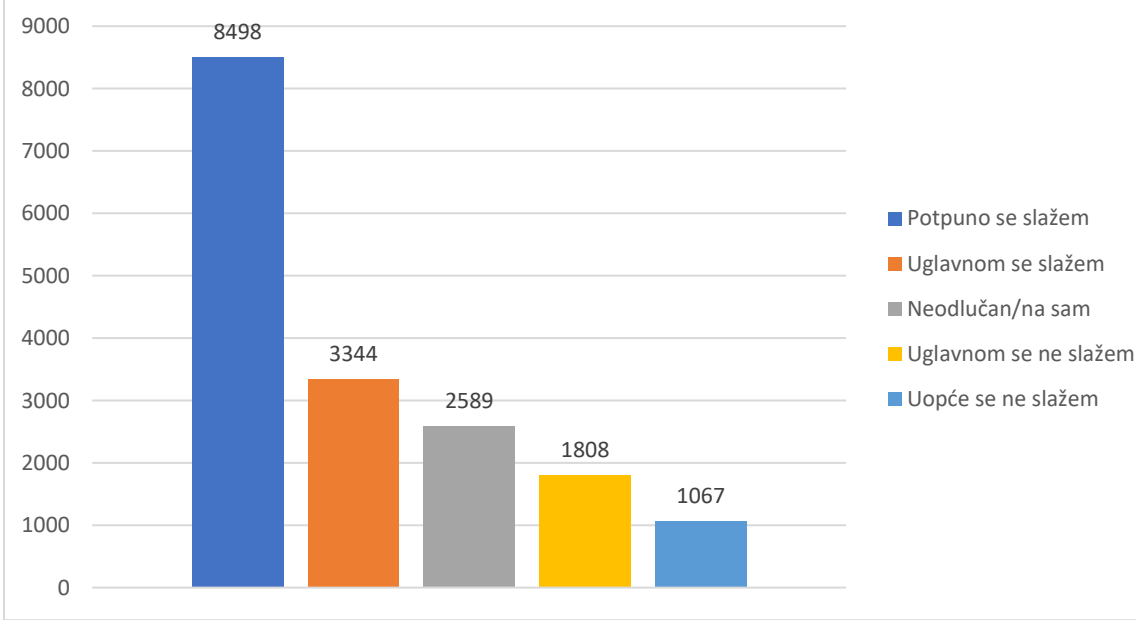

4. Kad čujem da neko nije pripadnik mog naroda, sumnjičav/a sam i oprezan/a

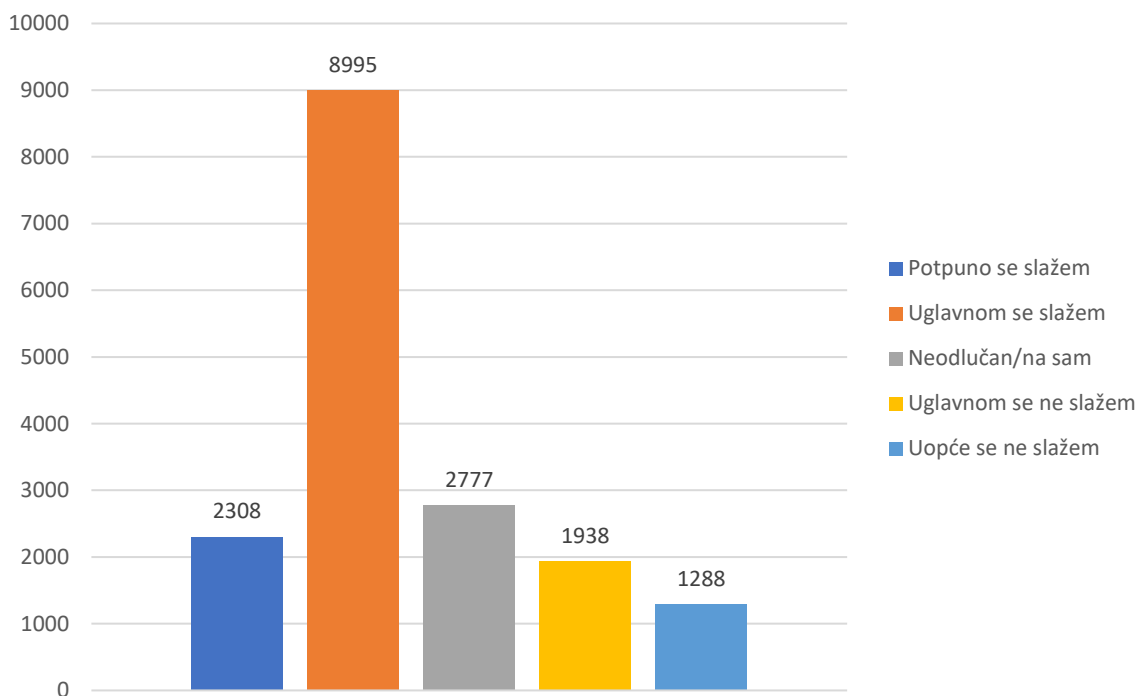

5. Pristao/la bih da lično učestvujem u aktivnostima koje bi vodile što bržem uspostavljanju povjerenja i saradnje među tri naroda u BiH

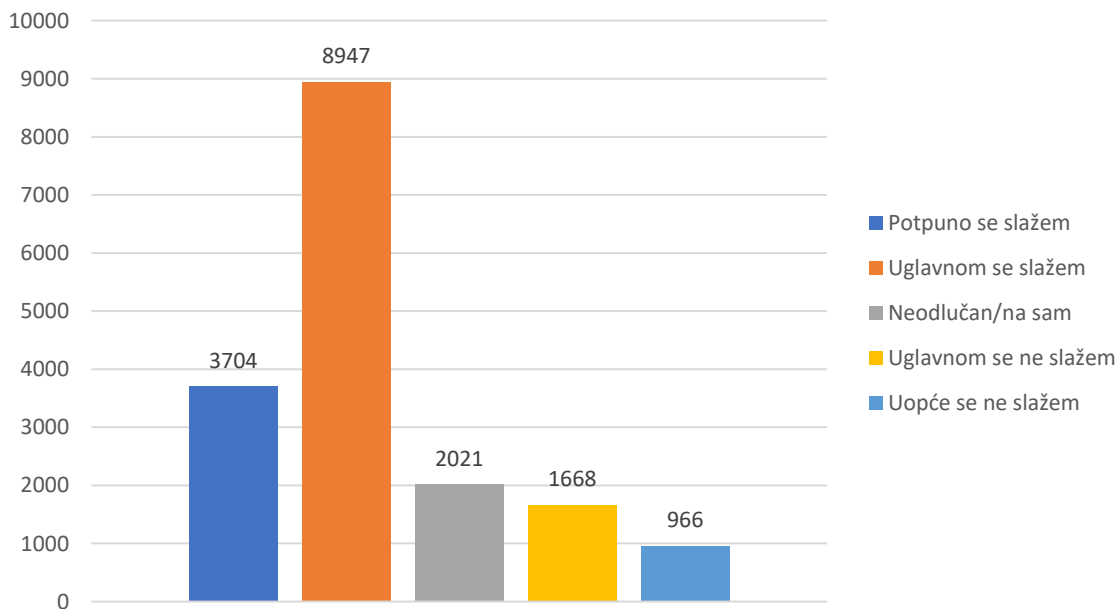

6. Lično sam spreman/na da svima oprostim jer na taj način stvaramo bolje mjesto za život svih nas

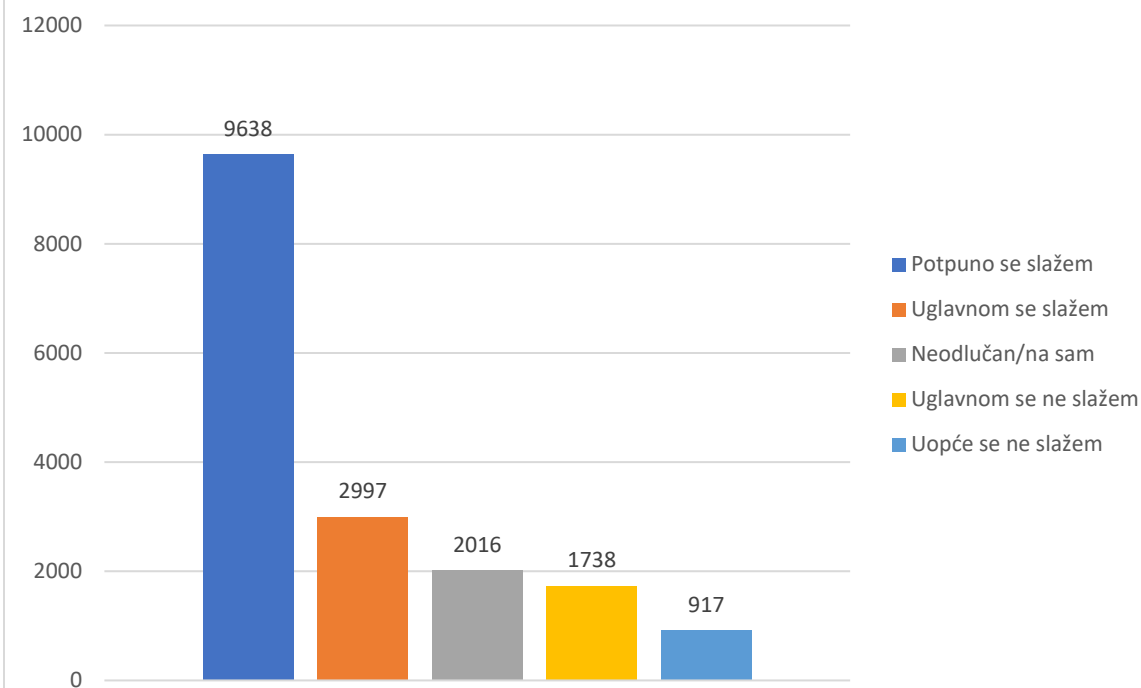
7. Podržavam svaki oblik saradnje koja vodi učvršćivanju mira

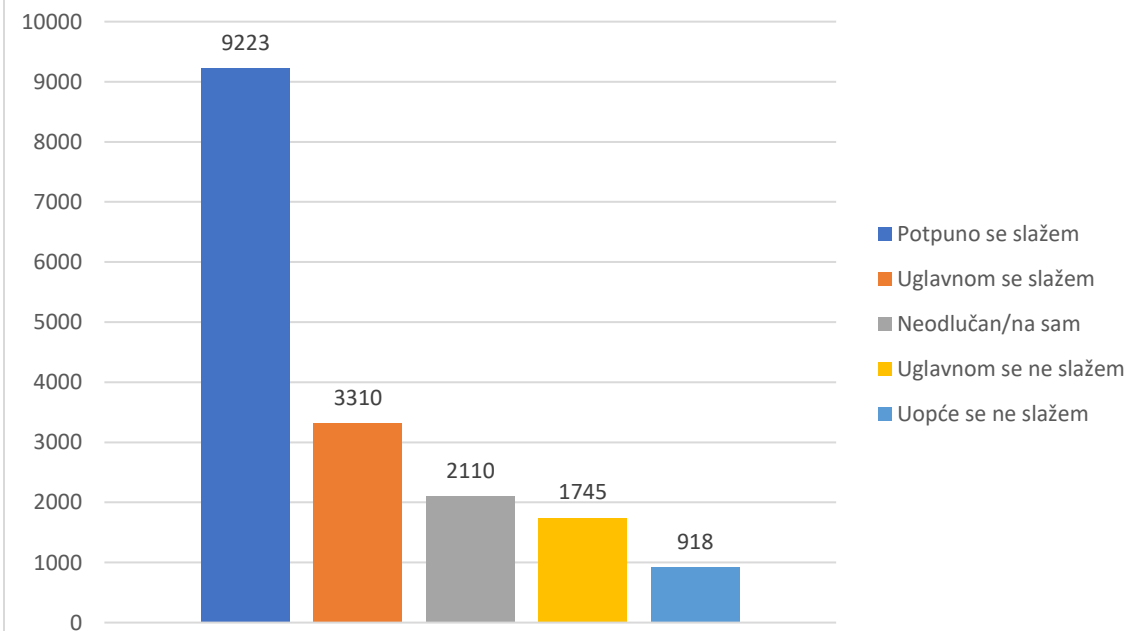

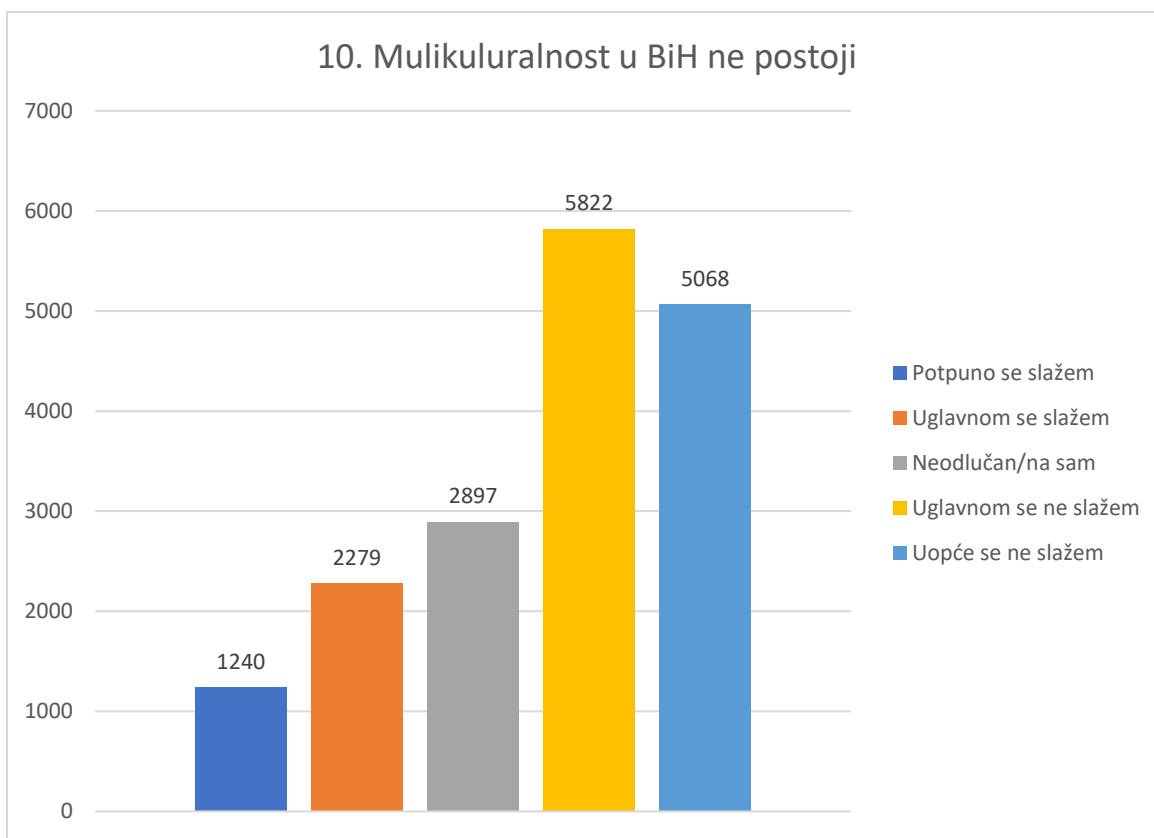

8. Popravljanje međusobnih odnosa može donijeti koristi svim narodima

9. Među pripadnicima druga dva naroda u BiH ima puno poštenih i čestitih ljudi

Unutar istraživanja uvršteno je i 10. i 11. pitanje koje je dalo mogućnost srednjoškolcima da iskažu mišljenja o multikulturalizmu te napišu prijedloge (ukoliko ih imaju) za unapređenje multikulturalnog razumijevanja i suživota među mladima u Bosni i Hercegovini. Nakon analize rezultata izdvojeni su neki odgovori zabilježeni tokom istraživanja.

10. Koje su prednosti multikulturalnog društva po vašem mišljenju?

- “Različiti običaji i kulture u jednoj državi”
- “Разноликост и богатство културе, развој толеранције и поштовања, креативност, економски развој и обогаћивање образовања”
- “Raznolikost ideja i perspektiva, povećanje tolerancije i razumijevanja, obogaćivanje kulture, globalna povezanost”
- “Nemam neko mišljenje, ali uglavnom mislim da o podijeljenosti nemamo nikakvu budućnost pa idem sa replikom "Zajedno smo jači”
- “Napredak države Bosne i Hercegovine, manje nacionalizma, složnost u narodu Poboľjšala bi se ekonomija Bosne i Hercegovine i razvio bi se turizam i samim time bila bi jedna od jaćih država Balkana.”
- “Multikulturalno društvo donosi dinamićnost i otvorenost koja vodi ka društvenom napretku. Međutim, da bi se ove prednosti u potpunosti iskoristile, važno je raditi na suzbijanju stereotipa i diskriminacije, kao i na razvijanju dijaloga i saradnje između razlićitih zajednica.”

- “Mislim da i svi trebali da se međusobno postujemo kako bi mir, saradnja i ljubav zavladała, jer smo zaista svi ljudi i svi zaslužujemo ljubav i pažnju, multikulturalno društvo treba da ima prednost kako bi se upoznali i kako bi u jednu ruku država bila bolje mjesto za život.”
- “Konkretno u BiH mislim da njena podjela na 3 naroda otežava njeno razvijanje”
- “Mislim da bi u našoj državi trebao biti jedan predsjednik a ne tri koja predstavljaju tri različita naroda, jer ni u jednoj državi nije ovakav sistem pa ni u državama od ta druga dva naroda. Ja mislim da bi trebao biti jedan koji će biti odlučan za sve.”
- „Kada neka država ima više naroda koji žive u njoj jednostavno na neki način je bolja od onih koja to nema; više različitosti u svemu; od ljudi, jezika pa do kulture daje veliko bogastvo u stvaranju i bilježenju historije i znamenitosti same države. Jedan narod ima jednu kulturu i običaje ali više naroda i više kultura daje zasigurno puno veću ljepotu, draž i zanimljivost od samo jednog.

Ne mogu baš opisati riječima ali ima nešto posebno kada ljudi međusobno različiti po određenim stvarima, živi i umije da živi zajedno, da se druži, voli, pomaže i razumije i sve to dok radi rade to sa svojim različitostima ponosno pritom ne misleći da su bolji od onog preko puta sebe i obrnuto. Meni je to prelijepo za vidjeti, i zato bas volim svoju domovinu zbog toga, kada u svojoj mahali vidim svog komsiju Bosanca i Hrvata kako pričaju i zapravo se slažu, kad zatreba pomažu samo pomislim “e ovo je moja Bosna!”

Onaj koji ovo čita sigurno razumije na šta mislim, tako i za svaku državu poslije naše; zar nije ta slika dovoljna da ipak prestanemo zauvijek sa odbacivanjem drugih ko nisu isti kao mi i na kraju krajeva, mržnja prema istim?“

11. Imate li prijedloge za unapređenje multikulturalnog razumijevanja i suživota među mladima u Bosni i Hercegovini?

- “Da roditelji ne uče djecu da mrze i da nevole druge. Da se rat više ne spominje i da se svi postujemo i saradujemo. Bez nacionalizma i fašizma.”
- “Da budemo svi svoji i da smo svi međusobno povezani”
- “Radionice između srednjih škola FBiH i škola RS-a.”
- “Inicijative koje uključuju mlade u zajedničke volonterske projekte mogu pomoći u izgradnji prijateljstava i zajedničkih ciljeva, bez obzira na kulturne razlike. Korišćenje društvenih mreža i digitalnih platformi za promovisanje pozitivnih priča o suživotu i raznolikosti”
- “Unapređenje multikulturalnih grupa među mladima zahtjeva kontinuiranu podršku zajednice, škola i organizacija. Ove aktivnosti mogu pomoći u jačanju prijateljstva, saradnje i tolerancije, što je ključno za budućnost BiH kao inkluzivne i harmonične zemlje.”
- „Reforma plana i programa predmeta historije u školama (npr. standardizacije literature na državnom nivou) kako bi svi građani BiH nezavisno od svog etničkog opredjeljenja učili istu historiju koja stavlja u perspektivu multikulturalnost Bosne i Hercegovine. Uspostavljanje suradnje među školama sa različitim etničkim i vjerskim demografijama kroz različite projekte akcije i druženja. Obavezna edukacija o svim religijama i kulturama unutar BiH.“
- „Potrebno nam je više sastanaka ili nekih događaja sa mladima iz drugih naroda da bi mi njima pokazali naše običaje i oni njihove nama pritom bi se bolje razumjeli međusobno“
- „Obrazovni programi (interaktivni časovi, diskusije, radionice), posjete drugim školama, tj. razmjena učenika, gdje bi učenici mogli provesti određeno vrijeme i upoznati različite tradicije i običaje, zajednički projekti...“

INTERPRETACIJA REZULTATA

U sklopu ovog dokumenta predstaviti ćemo pojedinačnu interpretaciju svakog rezultata radi detaljnijeg uvida i analize samih odgovora. Na osnovu toga ćemo dobiti preciznije informacije o stavovima srednjoškolaca.

1. Učestalost interakcije s osobama različitih nacionalnosti ili etničkih grupa

Rezultati pokazuju da značajan broj ispitanika često komunicira s osobama iz drugih etničkih grupa. Ovo ukazuje na postojanje otvorenosti i želje za dijalogom među mladima.

- Međutim, analiza dodatno otkriva da učestalost interakcije često zavisi od lokalnih prilika i socio-kulturnog konteksta, pri čemu mladi iz urbanih sredina češće navode svakodnevnu interakciju nego oni iz ruralnih područja.

2. Razumijevanje različitih kultura prisutnih u BiH

Mladi su ocijenili svoje razumijevanje različitih kultura u BiH kao zadovoljavajuće, što ukazuje na postojanje svijesti o multikulturalnim vrijednostima.

- Važno je napomenuti da oni koji češće komuniciraju s osobama iz različitih etničkih grupa pokazuju viši nivo razumijevanja, što naglašava važnost međuetničkog kontakta za izgradnju empatije i tolerancije.

3. Percepcija multikulturalnosti

Većina ispitanika smatra multikulturalnost pozitivnom pojavom. Mladi prepoznaju njenu vrijednost kao faktor koji obogaćuje društvo i doprinosi društvenoj stabilnosti.

- Manji broj ispitanika koji izražavaju neutralne ili negativne stavove često povezuje multikulturalnost s društvenim izazovima, poput političkih nesuglasica ili nedostatka konkretnih primjera zajedničkog djelovanja.

4. Prijateljstva i poznanstva iz različitih etničkih grupa

Rezultati ukazuju na to da većina mladih ima prijatelje ili poznanike iz drugih etničkih zajednica, što je pozitivan pokazatelj integracije.

- Ipak, regionalne razlike su primjetne – mladi iz određenih kantona ili opština gdje je dominantna jedna etnička skupina rjeđe ostvaruju takve kontakte.

5. Prilike za međuetničko druženje i razmjenu iskustava

Mladi prepoznaju prilike za međuetničko druženje, ali istovremeno ističu da bi takvih inicijativa moglo biti više.

- Preporučuju se dodatni projekti, kao što su radionice, sportske aktivnosti i kulturne manifestacije, koje bi omogućile češću interakciju i bolje međusobno razumijevanje.

6. Promocija multikulturalnih vrijednosti

Mladi izražavaju visok nivo podrške promociji multikulturalizma. Ovo se očituje kroz njihovu spremnost da učestvuju u aktivnostima koje jačaju međuetničke odnose i podržavaju inkluzivne inicijative.

- Primjetno je da ispitanici naglašavaju važnost uključivanja mladih u dizajniranje ovakvih programa kako bi bili što relevantniji za njihove potrebe.

7. Multikulturalnost i budući razvoj BiH

Ogromna većina ispitanika smatra da multikulturalnost doprinosi boljem budućem razvoju Bosne i Hercegovine. Mladi prepoznaju njenu vrijednost u društvenoj koheziji, razvoju ekonomije i promociji zemlje na međunarodnom nivou.

- Oni takođe ističu da bi vlasti i obrazovni sistem trebali igrati značajniju ulogu u promociji multikulturalizma.

8. Saglasnost sa tvrdnjama

Analizom odgovora na specifične tvrdnje, istaknuto je da mladi prepoznaju ključnu ulogu obrazovanja u promociji multikulturalizma, ali ističu potrebu za većom podrškom u smislu stvaranja prilika za međuetničku saradnju. Kroz slične projekte kao što je ovaj u sklopu kojeg je realizovano istraživanje, mladi smatraju da se isti trebaju biti više zastupljeni u Bopsni i Hercegovini kako bi se ojačalo umrežavanje mladih, stvorila jasnija slika o multikulturalizmu te pružila prilika za zajedničkim djelovanjem u smjeru poboljšanja budućnosti mladih u BiH.

Zahvaljujući komentarima i preporukama iz zadnja dva pitanja, imamo jasnu sliku da su mladi zainteresovani raditi na poboljšanju multikulturalizma i međusobnog umrežavanja. Srednjoškolci trebaju biti prepoznati kao važan segment obrazovnog sistema i kao takvi trebaju biti transparentno uključeni putem svojih odabranih predstavnika u sve procese donošenja odluka kojih ih se tiču.

ZAKLJUČAK

Istraživanje "**Odnos mladih prema multikulturalnoj Bosni i Hercegovini**" pruža sveobuhvatnu sliku stavova srednjoškolaca o ključnim aspektima društvenog suživota u zemlji s bogatom historijom raznolikosti. Na temelju odgovora 17.306 ispitanika, jasno se vidi kako srednjoškolci u BiH percipiraju multikulturalnost – ne samo kao koncept, već i kao svakodnevnu stvarnost s kojom se susreću kroz obrazovanje, društvene odnose i vlastite zajednice. Istraživanje je istovremeno ukazalo na potencijale i prepreke u razvoju harmoničnog društva, otvarajući prostor za dalji rad na osnaživanju multikulturalnih vrijednosti.

Većina srednjoškolaca izražava pozitivan stav prema multikulturalnosti, smatrajući je vrijednošću koja obogaćuje društvo i doprinosi njegovoj stabilnosti. Ovi rezultati ukazuju na visok nivo svijesti o značaju prihvatanja različitosti, ali i na spremnost da se kroz međusobnu saradnju gradi zajednička budućnost. Posebno je značajno to što mladi koji češće ostvaruju kontakte s osobama iz različitih etničkih grupa pokazuju veće razumijevanje i otvorenost prema drugim kulturama. Međutim, istraživanje je otkrilo i određene izazove, poput nedovoljnog poznavanja tradicija i običaja drugih naroda. Ovaj nedostatak ukazuje na potrebu za edukativnim sadržajima koji bi mladima omogućili dublje razumijevanje multikulturalnog naslijeđa BiH.

Istraživanje je također ukazalo na važnost međuetničkih i međureligijskih interakcija kao ključnih elemenata u razvoju tolerancije i suživota. Mladi prepoznaju značaj međureligijskog dijaloga, ali smatraju da je on nedovoljno zastupljen u formalnom obrazovanju i društvenim inicijativama. Upravo ovdje se otvara prostor za aktivnosti koje bi bile usmjerene na promociju međusobnog razumijevanja kroz zajedničke kulturne i obrazovne projekte.

Posebno je važno istaći da je kroz istraživanje identificirana snažna potreba za stvaranjem prilika za međuetničko druženje. Mladi u urbanim sredinama češće ostvaruju takve kontakte, dok oni u ruralnim zajednicama često nemaju dovoljno prostora ni podrške za susrete s vršnjacima iz drugih etničkih skupina. Ovaj problem ukazuje na strukturalne razlike u dostupnosti resursa i potrebu za dodatnim programima koji bi omogućili mladima iz svih dijelova BiH da učestvuju u aktivnostima koje promovišu zajedništvo.

Kroz analizu rezultata, jasno je da mladi u BiH prepoznaju potencijal multikulturalnosti kao temelja za budući razvoj zemlje. Istovremeno, istraživanje je istaklo da multikulturalnost nije sama po sebi dovoljna – ona zahtijeva aktivan rad na promociji vrijednosti tolerancije, razumijevanja i prihvatanja različitosti. Mladi su pokazali spremnost da budu nosioci tih promjena, ali im je potrebna podrška kroz edukaciju, institucionalnu podršku i stvaranje prostora za dijalog.

Konačno, rezultati ovog istraživanja šalju jasnu poruku: Bosna i Hercegovina ima priliku da, kroz osnaživanje svojih mladih generacija, postane primjer zemlje u kojoj raznolikost nije izazov, već snaga. Mladi žele živjeti u društvu gdje se različitosti slave, a ne koriste za podjele, i gdje se zajednički rad na izgradnji budućnosti temelji na vrijednostima zajedništva i solidarnosti. Ovaj zaključak ne samo da oslikava trenutnu stvarnost, već i ukazuje na put kojim društvo treba ići kako bi ostvarilo svoju viziju inkluzivnosti i razvoja.

SET PREPORUKA KOJI ĆE SE DOSTAVLJATI OBRAZOVNIM INSTITUCIJAMA

Na osnovu rezultata istraživanja "Odnos mladih prema multikulturalnoj Bosni i Hercegovini", predlaže se niz mjera i preporuka usmjerenih na jačanje multikulturalnih vrijednosti među mladima i srednjoškolcima kroz obrazovni sistem. Cilj ovih mjera je integracija principa tolerancije, razumijevanja i saradnje u obrazovne procese, uz osiguranje podrške mladima za aktivno uključivanje u izgradnju inkluzivnog društva.

---

1. Uvođenje edukativnih programa o multikulturalizmu

- U nastavni plan i program uključiti sadržaje koji obrađuju teme o tradicijama, kulturama i običajima svih naroda i nacionalnih manjina u BiH.
  - Razviti module o vrijednostima tolerancije, međukulturnog razumijevanja i značaju zajedničkog suživota.
  - Organizirati predavanja, radionice i panel diskusije uz uključivanje stručnjaka za pitanja multikulturalizma, povijesti i etike.
-

2. Promocija međuetničke saradnje kroz zajedničke projekte

- Podržati organizaciju zajedničkih aktivnosti, poput kulturnih manifestacija, sportskih takmičenja i ekoloških projekata, gdje učestvuju učenici različitih etničkih grupa.
  - Stimulirati razmjenu učenika između škola u različitim regijama kako bi imali priliku upoznati vršnjake iz drugih etničkih zajednica.
  - Pružiti neophodnu podršku prilikom organizacije zajedničkih aktivnosti srednjoškolaca unutar države.
-

3. Podrška međureligijskom dijalogu

- Uključiti module o religijskim tradicijama i značaju međureligijskog dijaloga u nastavne programe.
  - U sklopu sekcija rganizirati posjete vjerskim objektima i diskusije s predstavnicima različitih religijskih zajednica kako bi se mladi upoznali s njihovom ulogom u društvu.
  - Poticati škole da organizuju tematske sedmice posvećene promociji međureligijskog razumijevanja.
-

---

4. Razvoj programa vršnjačke edukacije

- Obučiti učenike za uloge vršnjačkih edukatora koji će promovirati vrijednosti tolerancije, nenasilne komunikacije i saradnje.
- Omogućiti nesmetan rad organizacijama koje za cilj imaju unapređenje kompetencija srednjoškolske populacije
- Kroz vršnjačke radionice omogućiti učenicima da razmjenjuju iskustva i ideje o multikulturalizmu.

---

5. Razvoj digitalnih platformi i sadržaja o multikulturalizmu

- Kreirati digitalne platforme s edukativnim materijalima, interaktivnim igrama i kvizovima koji promovišu vrijednosti zajedništva. Kroz inovativne načine približiti važan sadržaj za srednjoškolce i mlade kroz objavljivanje na prilagođene platforme osim službenih stranica institucija.
- Podržati razvoj dokumentarnih filmova, animacija i medijskih kampanja usmjerenih na promovisanje raznolikosti.

---

6. Podrška nastavnicima i školskom osoblju

- Organizirati obuke i seminare za nastavnike o metodama integracije multikulturalnih sadržaja u nastavu.
- Pružiti podršku nastavnicima u rješavanju eventualnih međuetničkih sukoba ili problema netolerancije u učionicama. Kreirati metodologiju rada koja će biti primjenjiva na teritoriji čitave BiH.

---

7. Osiguranje prostora za dijalog i druženje

- U školama osigurati prostorije ili klubove gdje se učenici mogu okupljati, razmjenjivati ideje i učiti jedni od drugih. Na taj način srednjoškolcima stvoiti prijateljsko okruženje u školama kako bi ostvarili duži boravak u njima a ne izvan škola na nepoznatim mjestima.
- Poticati formiranje sekcija i klubova koji se bave pitanjima tolerancije, ljudskih prava i multikulturalizma.

---

8. Institucionalna podrška školama

- Ministarstva obrazovanja trebaju osigurati finansijsku i logističku podršku školama za provođenje programa koji promovišu multikulturalizam. Pružanje podrške organizacijama koje se bave ključnim pitanjima srednjoškolaca i koji imaju ostvarene saradnje sa institucijama.
- Uspostaviti sistem nagrađivanja za škole koje implementiraju inovativne projekte usmjerene na jačanje društvene kohezije.

9. Sistematsko praćenje i evaluacija

- Uspostaviti sistem evaluacije učinka implementiranih mjera i redovno izvještavati o postignutim rezultatima.
- Prikupljati povratne informacije od učenika i nastavnika kako bi se programi kontinuirano unapređivali. Od velike je važnosti kontinuirano praćenje same kvalitete nastavnog procesa te držati do mišljenja i sugestija od strane učenika i nastavnika.

10. Kreiranje strateškog plana za multikulturalno obrazovanje

- Na nivou ministarstava obrazovanja razviti dugoročnu strategiju za promociju multikulturalnih vrijednosti, uz jasno definisane ciljeve i aktivnosti. U razvoj ovakvih strategija uključiti mlade i organizacije civilnog sektora u procese izrade strategija i metodologija
- Osigurati da strategija bude integrisana u sve nivoe obrazovnog sistema, od osnovnog do srednjeg obrazovanja.

Istraživanje je omogućilo detaljan uvid u stavove mladih o multikulturalnosti u Bosni i Hercegovini, pružajući vrijedne podatke koji su poslužili kao temelj za formulisanje preporuka. Ove smjernice predstavljaju ključni alat za unapređenje obrazovnog procesa i osnaživanje uloge srednjoškolaca kao nosilaca pozitivnih promjena. Njihova implementacija ne samo da će obogatiti školske programe i aktivnosti, već će doprinijeti stvaranju društva koje cijeni raznolikost, promovira toleranciju i gradi zajedničku budućnost utemeljenu na međusobnom razumijevanju i saradnji.

mreSVUBIH tim

Istraživanje je realizirano u sklopu projekta „Gradimo mostove – rušimo zidove“ koji je podržan od strane SMART Balkan – Civilno društvo za povezan Zapadni Balkan kojeg implementira Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Center for Research and Policy Making (CRPM) i Institute for Democracy and Mediation (IDM), a finansijski podržava Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine Norveške. Sadržaj istraživanja je isključiva odgovornost Udruženja Mreža Savjeta/Vijeća učenika i ne odražava nužno stavove Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške, ni SMART Balkan konzorcija.